

Birbirine Tezat İki Farklı İsa Portresi “Paskalya Öncesi İsa versus Paskalya Sonrası İsa”

Mahmut AYDIN*

Atıf/©: Aydın, Mahmut, (2007). Birbirine Tezat İki Farklı İsa Portresi “Paskalya Öncesi İsa versus Paskalya Sonrası İsa”, Milet ve Nihal, 4 (1), 143-156.

Özet: Bilindiği üzere tarihsel bir figür olarak Galileli bir Yahudi olan İsa, ölümünden sonra geliştirilen Hıristiyan geleneğinin merkezi bir figürü olarak Tanrı'nın insan bedeninde kendini insanlığa açması anlamında 'Tanrı'nın yüzü" ve nihayetinde dördüncü yüzyılda geliştirilen İznik İman Bildirgesinin ifadesiyle de Kutsal Teslisin ikinci unsuru olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bu durum, Hıristiyan araştırmacıları aşağıdaki soruların yanıtını aramaya sevk etmiştir: *Nasıl oldu da Galile'li bir köylü olan ve yaşamı boyunca insanları Tanrı'ya ibadet etmeye çağıran İsa, ölümünden sonra kendisine ibadet edilmeye başlanan Tanrı ile aynı cevhere sahip bir varlık konumuna yükseltilmiştir?* Bu ve benzeri soruları yanıtlamak için Hıristiyan bilim adamları bazı kavramlar geliştirmiştir. Bu çerçevede günümüzün önde gelen tarihsel İsa araştırmacılarından Marcus J. Borg ilk yüzyılda Filistin bölgesinde yaşayan Galileli köylü bir Yahudi olan tarihin İsa'sını ifade etmek için Paskalya Öncesi İsa kavramını ve çarmıh sonrası dönemde Hıristiyan geleneği ve tecrübesinde ortaya çıkan imanın Mesih'ini ifade etmek için de Paskalya Sonrası İsa kavramını geliştirmiştir. Bu yazıda söz konusu bu kavramların ifade ettiği İsa portrelerin okuyucuya sunarak bu İsa portrelerinin Hıristiyan geleneği üzerindeki etkisini tartışacağız.

Anahtar Kelimeler: Tarihsel İsa, Paskalya Öncesi İsa, Paskalya Sonrası İsa, İznik İnanç Bildirgesi, sosyal peygamber, hikmet öğretmeni, Tanrı oğlu.

Bu yazımızda ilk yüzyıl Filistin bölgesinde yaşayan tarihin İsa'sını ortaya koymak amacıyla son 200 yıldır batı Hıristiyan geleneğinde

---

* Doç.Dr., OMÜ İlahiyat Fak. Dinler Tarihi Anabilim Dalı.

yürütülen çalışmalar neticesinde gündeme getirilen Paskalya Öncesi (*Pre-Easter Jesus*) ve Paskalya Sonrası İsa (*Post-Easter Jesus*) kavramlarını açıklamaya çalışacağız. Bilindiği üzere MÖ. 4 yılında Filistin'e bağlı Galile bölgesinin Nasıra kasabasında bir Yahudi olarak dünyaya gelen İsa, ölümünden sonra Pavlus tarafından şekillendirilen günümüz Hıristiyanlığının yapı taşı ve merkezi figürü yapılmıştır. Hatta Hıristiyan inanç esaslarını ifade eden ve ilk defa 325 İznik Konsili'nde resmi olarak ortaya konan *İznik İnanç Bildirgesinde* İsa, Tanrı'nın insan bedeninde kendini insanlığa açması anlamında onun yüzü (*God's face*) olarak tasvir edilmiştir. Bu durum, araştırmacıları şu can alıcı sorunun yanıtını aramaya sevk etmiştir: *Nasıl oldu da Galile'li bir köylü olan ve yaşamı boyunca insanları Tanrı'ya ibadet etmeye çağıran İsa, ölümünden sonra kendisine ibadet edilmeye başlanan Tanrı ile aynı cephede sahip bir varlık konumuna yükseltilmiştir?*

İşte bu sorunun yanıtı verebilmek için bu yazıda tarihin İsa'sı konusunda yaptığı çalışmalarla haklı bir şöhret kazanan Marcus J. Borg* tarafından gündeme taşınan ve Hıristiyan geleneğinde birbirine zıt iki İsa portresi sunan Paskalya Öncesi ve Paskalya Sonrası İsa kavramlarını ve bunların ifade ettikleri portreleri okuyucuya sunmak istiyoruz. Bunu yapmadaki temel gayemiz, İsa-Mesih'i insanlığı günahattan kurtarmak için "oğul Tanrı" suretinde yeryüzüne gelip beşer hayatı yaşayan tanrısal bir varlık olarak sunmak suretiyle ülkemiz insanına İsa'yı bir kurtarıcı kabul ettirerek Hıristiyanlaştırmaya çalışan misyonerlerin propagandalarına karşın, İsa'nın aslında aşağıda ana hatlarıyla zikredeceğimiz özelliklere sahip bir Yahudi peygamberi, Kur'an'ın ifadesiyle de bir *islam* peygamberi olduğunu bizzat Hıristiyan teologların ifadeleriyle açık-seçik bir şekilde ortaya koymaktır. Paskalya Öncesi İsa, ilk yüzyıl Filistin bölgesinde MÖ. 4 yılında dünyaya gelen Galileli bir

---

* Bu yazı kalem alınırken Marcus Borg'un şu eserlerinden yararlanılmıştır: Marcus Borg, *Meeting Jesus Again For the First Time; The Historical Jesus & The Hearth of Contemporary Faith*, HarperSanFrancisco: SanFrancisco, 1995; *Jesus: A New Vision*, HarperSanFrancisco: SanFrancisco, 1987; *Jesus in Contemporary Scholarship*, Pennsylvania: Trinity Pres, 1994; Borg & Wright, *The Meaning of Jesus: Two Visions*, HarperSanFrancisco: SanFrancisco, 1995.

Yahudi olan Nasıralı İsa'nın ölümü anına kadar ki tarihsel yaşamına işaret ederken, Paskalya Sonrası İsa kavramı çarmıh sonrası ilk Hıristiyan toplumunun tecrübesinde ortaya çıkan Hıristiyan geleneğinin İsa'sına işaret etmektedir. Şimdi bu kavramlarının neyi ifade ettiğini detaylı olarak ortaya koyarak bu ayırımın Hıristiyan inancına etkilerini tartışmaya geçiyoruz.

Paskalya Öncesi İsa (Pre-Easter Jesus)

Paskalya Öncesi İsa terimiyle, MÖ. 4 yılındaki doğumundan MS. 30 yıllarında tarih sahnesinden kaybolmasına kadar geçen süre içerisinde ilk yüzyıl Filistin bölgesinde hayat süren İsa'ya işaret edilmektedir. Bu terim bağlamında çizilen İsa portresine baktığımızda onun, Herod'un ölüm tarihi olan MÖ.4 yıllarında Galile bölgesinin Nasıra kasabasında bakire Meryem'den dünyaya gelen; çocukluğunu ve geçliğini bu kasabada geçiren; yetişkinlik çağına erdikten sonra Vaftizci Yahya tarafından Ürdün nehrinde vaftiz edilen; Yahya'nın dönemin idarecisi Herod Antipas tarafından şehit edilmesinden sonra tebliğ faaliyetlerine başlayan; karşılaştığı insanları günahlarından tövbe etmek suretiyle Tanrı'nın iradesine teslim olmaya çağıran ve MS. 30 yıllarında da Roma valisi Pontius Pilate tarafından Yahudilerin kralı olmakla suçlanarak çarmıha gerilen bir Yahudi peygamberi olduğunu görürüz.

Tarihin İsa'sının kim olduğu ve hangi özelliklere sahip olduğu konusunda araştırmalar yapan çağdaş batılı araştırmacılar "Paskalya öncesi veya diğer bir ifadeyle tarihsel İsa kimdi?" sorusuna ana hatlarıyla şu yanıtları vermektedir:

Hz. İsa, *mistik bir Yahudi ve Ruhla dolu bir peygamberdi*. Hz. İsa, ilk yüzyıl Filistin bölgesinde Yahudi bir ailede dünya gelen, Yahudi dinsel geleneğine göre yetişen ve kendisinde Tanrı'nın açıkça tezahür ettiği yani kendisi vasıtasıyla Tanrının kendisini insanlığa bildirdiği bir Yahudi mistiği idi. O, Tanrı veya diğer bir ifadeyle Kutsal hakkında dolaylı değil, doğrudan bir tecrübeye sahipti. Nitekim onun Tanrı'yı bizatihi tecrübe etmesi ve bundan dolayı sahip olduğu Tanrı-bilinçliği kendisiyle karşılaşan döneminin insanlarını Tanrı'yı tanıyıp-bilmeye sevk ediyordu. Öyle ki sahip

olduğu bu Tanrı bilinçliliği sayesinde ilk yüzyıl Filistin bölgesinde İsa ile karşılaşan insanlar, kendilerini sanki Tanrı ile yüz yüze gelmiş gibi hissediyorlardı. Ünlü İngiliz din bilgini ve felsefecisi John Hick, İsa'nın sahip olduğu bu Tanrı bilinçliliği řu şekilde ifade etmektedir:

Kişisel olarak Nasıralıyı, Tanrı'nın realitesi karşısında son derece duyarlı ve bilinçli bir kişi olarak telakki ediyorum. O, Tanrı'nın görünmeyen mevcudiyetinde yaşayan ve Tanrı'ya *abba/baba* diye hitap eden bir Tanrı adamı idi. Onun ruhu Tanrı'ya açıldı. Onun yaşamı hem tamamen merhametli hem de tamamen arzu edici olarak ilahi aşka sürekli bir yanıttı. O, öylesine güçlü bir şekilde Tanrı bilinçli idi ki onun yaşamı, olduğu gibi ilahi hayat için titreyip duruyordu. Sonuç olarak onun elleri hastaları iyileştirebiliyor ve 'manevi olarak fakir' olanlar onun huzurunda yeni hayatla alev alev yanıyordu. İlk yüzyıl Filistin'inde sen veya ben onunla karşılaşmış olsaydık, onun varlığından derin bir şekilde rahatsız edilmiş veya meydan okunmuş olarak kendimizi hissedebilirdik. Kendimizi tamamıyla O'na vermeye ve O'nun çocukları ve yeryüzünde O'nun amacının aracısı olarak yeniden doğmaya bizi çağırarak suretiyle Tanrı'nın mutlak istemini ile yüz yüze geldiğimizi hissedebilirdik.¹

Bu pasajda da görüldüğu gibi bazı Hıristiyan bilim adamları İsa'yı Tanrı ile insanlar arasında aracı yapan son derece Tanrı-bilinçli bir peygamber olarak görmektedir. Onlara göre İsa'nın sahip olduğu bu bilinçlilik sayesinde Tanrı, soyut bir şekilde İsa'nın muhatabı olduğu kişiler arasında hazır bulunmuştur. Çünkü İsa, Tanrı'nın varlığına/mevcudiyetine açık ve O'na mukabelede bulunmaya son derece hazır olduğu için, Tanrı'nın ilahi sevgisini ve ilahi yaşamı kendisiyle karşılaşanlara tanıttı bildirebilmiştir. Kısaca İsa'yı son derece Tanrı-bilinçli bir peygamber olarak kabul eden bilim adamlarına göre, ilk yüzyıl Filistin bölgesinde İsa ile karşılaşmak ve onu tanımak bir anlamda Tanrı'nın varlığı ile de yüz yüze gelmek anlamına geliyordu. Çünkü tıpkı İsa'nın, Tanrı'nın talebinin tamlığı ile karşılaşması gibi İsa ile karşılaşanlar da

---

¹ John Hick, "Jesus and the World Religions", John Hick, ed., *Myth of God Incarnate*, London: SCM Pres, 1977, s. 172.

“Tanrı’nın mutlak talebini” İsa’da tecrübe etme noktasına geliyordular.

Hiz. İsa hastaları iyileştiren *mucizevî bir hekim ve şifa dağıtıcıydı..*
Hiz. İsa’nın yaşadığı dönemde Tanrı ile ilgili ilk el tecrübeye sahip manevi şahsiyetler/önderler aynı zamanda insanların çeşitli rahatsızlıklarını iyileştiren ve onları sahiplenen bir takım kötü ruhları ve cinleri onlardan kovan özellikler taşıyorlardı. İncillerde İsa ile ilgili anlatılan tarihsel bilgilere bakıldığında onun da tıpkı bu kişiler gibi mucizevî şekilde bir takım rahatsızlıkları iyileştirdiği görülmektedir. Ancak burada şu hususu okuyucunun dikkatine sunmak istiyoruz. İsa ile o dönemde yaşayan diğer şifa vericiler arasında önemli bir fark vardı. Diğer şifa vericiler kasaba kasaba ve köy köy gezerek insanlara şifa dağıtırken İsa, sadece kendisine getirilen hastaları iyileştirmiştir. Hatta İsa, iyileştirdiği kişilere bu durumu başka insanlara anlatmamalarını sıkıca tembih etmiştir. Çünkü İsa, kendini hastalara şifa veren bir hekim olarak değil, yukarıda gördüğümüz üzere insanları Tanrı’yı tanıyıp bilmeye ve O’na teslim olmaya çağırın bir peygamber olarak görüyordu. Onun mucizevi bir şekilde hastaları iyileştirmesinin temel nedeni, insanlar üzerinde daha etkili olarak onların dikkatlerini çekmek ve bu şekilde daha fazla kişinin öğretisini Tanrı’nın iradesin duyup ona teslim olmasını sağlamaktı.

Akşam olup güneş batınca, bütün hastaları ve cine tutsak olanları İsa’ya getirdiler. Bütün kent halkı kapıya toplanmıştı: İsa çeşitli hastalıklara yakalanmış birçok kişiyi iyileştirdi, birçok cini kovdu...(Markos, 1: 32-34)

Böylece havralarda Tanrı sözünü duyurarak ve cinleri kovarak tüm Celile bölgesini dolaştı. (Markos, 1:39).

Birçoklarını iyileştirmiş olduğundan, çeşitli hastalıklara yakalanmış olanların hepsi ona dokunmak için üzerine üşüşüyordu. (Markos 3:10).

İncillerde yer alan bu ve benzeri ifadelerle göre İsa’nın bir özelliği de öğretisini yayarken yani peygamberlik görevini yerine getirirken karşılaştığı insanların çeşitli rahatsızlıklarını gidererek onların pratik sorunlarıyla ilgilenmesidir. Bu çerçevede o insanlar arasında beli bir şöhret kazanarak öğretisini daha etkili bir şekilde

yaymak için âmâ, cüzamlı, kanamalı ve çeşitli sakatlıklara sahip kişileri mucizevi bir şekilde iyileştirmiş; kötü ruhlar ve cinler tarafından sahiplenilen insanlardan kötü ruhları ve cinleri kovmuştur.

İsa, bir *hikmet peygamberiydi*: Bilindiği üzere hikmet genelde insanlara nasıl yaşayacaklarını göstermek demektir. Buna göre Hz. İsa, etrafındaki insanları sadece aydınlatmaya çalışan yani onlara teorik bilgiler sunan biri değil, aynı zamanda onlara Tanrının rızasına uygun nasıl bir hayat yaşayacaklarını da bizzat da gösteren bir bilge kişiydi. Buna göre İsa, yaptığı vaazlarda insanlara Tanrı'nın/Kutsalın tabiatını ve O'nun rızasına uygun nasıl bir yaşam sürüleceğini öğretmiştir. Bu çerçevede o, sahip olduğu hikmeti, vecizeli sözlerle ve özdeyişlerle döneminin insanlarına sunarak onların Tanrı'nın istediği kullar olmalarını sağlamaya çalışmıştı.

İsa'nın sahip olduğu hikmeti insanlara sunarken kullandığı bazı veciz sözler şunlardır:

İki efendiye aynı anda kulluk edemezsiniz (Hem Tanrı'ya hem paraya kulluk edemezsiniz) (Luka 16:13; Matta 6:24).
Dikenli bitkilerden üzüm, devedikenlerinden incir toplanabilir mi? (Matta 7:16).
Kör köre kılavuzluk edebilir mi. (Luka 6:39; Matta 15:14).
Ölüleri bırak, kendi ölülerini kendileri gömsünler. (Luka 9:60; Matta 8:22)
...küçük sineği süzer ayırır, ama deveyi yutarsınız. (Matta 23:24).

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Tanrıyla ilgili sahip olduğu mistik tecrübeden dolayı O'nu doğrudan tecrübe eden ve kendisiyle karşılaşan insanlara da tecrübe ettiren manevi bir şahsiyet olan Hz. İsa'nın bir hikmet peygamberi olmaması zaten mümkün değildi. Çünkü o, Tanrı'yı diğer insanlardan farklı tecrübe ettiği için onlardan daha bilgeydi ve konuşmalarında da bu bilgeliğini yansıtıyordu. Kısaca, İsa insanlara sadece neye inanacaklarını ve nasıl yaşayacaklarını gösteren bir öğretmen değil aynı zamanda söylemlerinde kullandığı veciz sözlerle onlara alternatif bir yaşam tarzı sunarak onları dönüştürmeye çalışan bir peygamberdi.

İsa *bir sosyal peygamberdi*. Bilindiği üzere İsa da diğer peygamberler gibi öğretisiyle mevcut düzeni ve statükoyu değiştirme-

ye çalışmıştır. O, döneminde hakim olan hem işgalci Roma idaresine hem de Yahudi hukukunu kendi tekellerine alarak Musa şeriatını dolayısıyla da dini istismar eden Yahudi din adamları zümresine meydan okumuştur. Hatta mevcut sisteme karşı "Tanrı'nın Krallığı" olarak adlandırdığı alternatif bir sistem tesis etmeye çalışmıştır. Bu çerçevede İsa, döneminin Yahudi din adamlarının aşırı kuralcı ve kendi otoritelerini öne çıkarıcı tutumlarını kınamış; sosyal yaşamdaki katı Yahudi kurallarını özellikle de temizlikle ve sebt/cumartesi günü yasağıyla ilgili olanlarını yoğun bir şekilde eleştirmiştir. Hatta bu eleştirilerinde İsa, aşırı kuralcı muhataplarını dini kuralların veya diğer bir deyimle yasakların gerçek ruhunu anlamamakla suçlamıştır. İsa'nın mevcut sosyal düzene ve bu düzenin sahiplerine yönelik eleştirilerinden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Uzun kaftanlar içinde dolaşmaktan, meydanlarda selamlanmaktan, havralarda en seçkin yerlere ve şölenlerde başköşelere kurulmaktan hoşlanan din bilginlerinden sakının (Markos 12: 38-39).

Dua ettiğiniz zaman ikiyüzlüler gibi olmayın. Onlar, herkes kendilerini görsün diye havralarda ve caddelerin köşe başlarında dikilip dua etmekten zevk alır. (Matta 6:5).

Dışardan (insan bedenine giren şey) insanın yüreğine değil, midesine gider oradan da ayak yoluna atılır...İnsanı kirleten, insanın içinden çıkan cinsel ahlaksızlık, cinayet, zina, açgözlülük, kötülük, hile, sefahat, kıskançlık, iftira, kibir ve akılsızlık içten yani yüreğinden kaynaklanır ve insanı kirletir. (Markos 7: 18-23).

...İnsan Sebt günü için değil, Sebt günü insan için yaratıldı..." (Markos 2:27).

Vay halinize ey din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Siz nanenin, anasonun ve kimyonun ondalığını verir ancak...ancak adalet, merhamet ve sadakati ihmal edersiniz...

...Bardağın ve çanağın içini temizlersiniz ancak kendi içiniz açgözlülük ve taşkınlıkla doludur...

... Siz dıştan güzel görünen, ancak içi ölü kemikleri ve her türlü pislikle dolu badanalı mezarlara benzersiniz...(Bkz., Matta 23; 23-28).

İsa'nın döneminin müteceviz din adalarını ve onların aşırı ku-

ralcı din yorumlarını bu şekilde eleştirmesi ve marjinalleştirilmeye çalışılan toplumun alt tabakasında yer alan kişilerle birlikte olması ve onlarla sofrayı paylaşması onun mevcut sosyal düzeni değiştirmeye çalışan sosyal bir peygamber olduğunu da ortaya koymaktadır. Zira İsa'nın toplumun tüm kesimleriyle, özellikle de hor görülen ve marjinalleştirilenlerle birlikte olup onlarla sofrasını paylaşması toplumdaki mevcut hiyerarjik yapıya açık bir meydan okuma özelliği taşıyordu.

İsa, *bir hareket/grup lideriydi*. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere İsa'nın kendisiyle karşılaşan insanlara Tanrı'yı tanıtarak onları Tanrı'nın iradesine boyun eğmeye hazır hale getiren bir mistik, çeşitli hastalıkları iyileştiren bir şifa verici, insanlara Tanrı'nın rızasına uygun nasıl bir yaşam süreceklərini bizzat göstererek öğreten bir hikmet öğreticisi ve toplumun mevcut sosyal düzenini eleştiren ve alternatif bir düzen öneren sosyal bir peygamber olması etrafında bir cemaat oluşmasına yol açtığı için onu aynı zamanda bir hareket lideri konumuna getirmiştir. Çünkü İsa'nın sayılan bu özelliklere sahip olması onu halk nezdinde son derece saygın ve etkili bir figür haline getirmiştir. Nitekim İncillere baktığımızda onun her fırsatta hem dönemin Roma idaresini hem de bu idarenin destekleyicisi olan Yahudi din adamları sınıfını tenkit etmesi, söylemleriyle ve eylemleriyle kurulu düzene açıkça meydan okuması, kutsal mabedin amacı dışında ticari faaliyetler için kullanılmasına karşı çıkması, zenginlere ve güçsüzlere karşı her fırsatta yoksulları ve ezilenleri savunması her geçen gün etrafından toplananların sayısının artması sağlamış ve bu durum da dönemim işgalci Roma güçlerini ve onlara yerli işbirlikçisi olan Yahudi din adamları sınıfını tedirgin etmiş ve durum da onun sonunu hazırlamıştır. Bilindiği üzere İsa, Hıristiyan kaynaklarına göre dönemin Roma valisi Pontius Pilate tarafından halkı isyana teşvik eden potansiyel bir tehlike olarak görüldüğü için mevcut yönetime karşı siyasi bir isyana teşebbüs eden bir grup lideri olarak algılanmış ve bundan dolayı da Roma hukukunda devlete isyan edenlere verilen çarmıh cezasıyla cezalandırılmıştır.

Paskalya Sonrası İsa

150

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Paskalya sonrası İsa portresi temelde *İznik İnanç Bildirgesi* tarafından açık-seçik bir şekilde ortaya konmaktadır. Bilindiği üzere 325 İznik konsilinde formüle edilen ve günümüze değin Hıristiyanlar tarafından her Pazar ayininde inanç esası olarak okunan ve geleneksel Hıristiyan inancının temeli olan *İznik İnanç Bildirgesi* İsa'yı şu cümlelerle betimlemektedir:

Tek rab olan İsa-Mesih'e de inanıyoruz
O Tanrı'nın biricik oğludur, ezeli olarak Tanrı'dan sudur etmiştir.
O Tanrı'dan Tanrı, Işıktan ışık ve hakiki Tanrı'dan hakiki Tanrı'dır.
O yaratılmamıştır doğrudan Tanrı'dan meydana gelmiş ve onunla aynı cevhere sahiptir.
Onun sayesinde her şey yaratılmıştır
Bizim ve bizim günahlarımız için gökten yeryüzüne inmiştir
Kutsal Ruhun kuvvetiyle bakire Meryem'den beden almış ve beşer olmuştur.
Bizim için Pontius Pilate'nin idaresi altında çarmıha gerilmiştir
Acı çekmiş, ölmüş ve gömülmüştür
Kutsal kitaplara göre üçüncü günde ölümden dirilmiş ve göğe yükselmiştir.
Göğe yükselmiş ve Baba'nın sağ yanında ikamet etmektedir.
Ölüyü ve diriye yargılamak için tekrar yeryüzüne gelecektir; onun krallığının sonu yoktur.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Paskalya öncesi İsa'dan yani monoteist Galile'li bir Yahudi köylü olan İsa'dan Rab, Oğul Tanrı ve Tanrı'nın yeryüzünde bedenleşmiş hali olarak kabul edilen İsa'ya geçiş süreci son derece önemlidir. Peki, döneminin insanların Tanrı'nın Krallığına hazır hale getirmek için gezginci bir vaiz gibi köy köy, kasaba kasaba dolaşarak insanları uyaran Yahudi bir peygamber olan İsa, nasıl oldu da ölümünden sonra kendisine ibadet edilen tanrısal bir varlık konuma yükseltilmiştir? Şimdi kısaca bu soruya yanıt vererek Paskalya sonrası üretilen İsa imajının genel özelliklerini ortaya koymaya çalışalım:

Bilindiği üzere İncillere, Yeni-Ahitte yer alan diğer yazılara ve bunların etrafında gelişen geleneksel Hıristiyan düşüncesine baktığımızda İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra da taraftarlarının

onu oldukça radikal bir şekilde tecrübe etmeye devam ettiklerini görürüz. Örneğin bu süreçte taraftarları İsa'yı manevi bir varlık, maddi olmayan bir gerçeklik kısaca Tanrı'nın vasıflarına sahip bir varlık olarak algılamaya başlamışlardı. Bu noktada şu hususunda altını çizmek istiyoruz. İsa'nın ölümünden hemen sonra ona inanların zihinlerinde oluşan İsa imajları tamamen mecâziydi. Örneğin, İncillere baktığımızda İsa'nın ilk Hıristiyan toplumunda şu terimlerle ifade edildiğini görürüz. Tanrı'nın kulu ve hizmetçisi, Tanrı'nın kuzusu, Dünya'nın Işığı, Hayatın Gıdası, Tanrı oğlu, Tanrı'nın Hikmeti ve Tanrı'nın Sözü... Ancak zamanla bu mecâzi tanımlamalar entelektüel tartışmaların konusu olmaya başlamış ve bunun neticesinde de söz konusu bu tanımlamalar dönemin felsefi terimleriyle ifade edilmeye başlanmıştır. Bu gelişmenin sonucunda İsa için başlangıçta mecaz olarak kullanılan bu terimler Hıristiyan teologlar tarafından sistematik bir hale getirilerek literal olarak algılanmaya başlanmıştır. Burada bu sürecin nasıl geliştiği okuyucuya daha açık-seçik bir şekilde göstermek için örnek olarak İsa'nın nasıl literal anlamda Tanrı oğlu ve Tanrıyla aynı cevhere sahip bir varlık olarak algılanmaya başlandığını okuyucunun dikkatine sunmak istiyoruz:

Tanrı'nın Oğlu İsa: Yukarıda ifade ettiğimiz *İznik İnanç Bildirgesinin* ifadelerinde "İsa-Mesih'in Tanrı'nın Oğlu olduğuna tanıklık ediyorum" şeklinde yer alan ve günümüzde geleneksel anlamda Hıristiyan olmak için telaffuz edilmesi zorunlu olan İsa'nın "Tanrı'nın Oğlu" olduğu anlayışı, çarmıh hadisesi sonrasında İsa'nın nasıl tanrılaştırıldığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Esasen İsa'nın dünyaya geldiği ve yaşadığı dönemde "Tanrı oğlu" ifadesi Eski-Ahitte ve Helenist kültürde yaygın bir sıfattı. Örneğin Eski-Ahit'in *Mezmurlar* kitabında bu sıfat taç giyme töreninde krallar için kullanılmaktaydı: "Sen benim oğlumsun. Bugün sana baba oldum². Yine *Hoşea* kitabında bu sıfat tüm İsrailoğulları için kullanılmaktadır: "İsrail çocukken onu çok sevdim, Mısır'dan çıkışta ona oğlum diye hitap ettim"³. İsa'nın dünyaya geldiği dö-

---

² Mezmurlar, 2:7.

³ Hoşea, 11:1.

nemdeki Yahudi geleneğine göre, bu sıfat Yahudilerin manevi önderleri için ağırlıklı olarak kullanılır olmuştur. Çünkü bu kişilerin Tanrı ile son derece yakın ilişki içinde olduklarına inanılmaktaydı.

Bu gerçekten hareketle İsa'nın ilk taraftarlarının Tanrı ile sahip olduğu son derece yakın ilişkiden dolayı İsa'yı mecazi anlamda "Tanrı'nın Oğlu" olarak nitelendirdiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak ilk Hıristiyan geleneği geliştikçe Tanrı ile yakın ilişki olma anlamında kullanılan Tanrı oğlu mecazı Matta ve Luka İncillerinde anlatılan doğum öykülerinde biyolojik bir mecaza dönüştürülmüştür.⁴ Örneğin bu öykülerde İsa'nın annesi Meryem Kutsal Ruh tarafından gebe bırakılmaktadır. Dolayısıyla eğer metin literal olarak okunursa beşeri bir babaya değil de ilahi bir babaya sahip olması bağlamında İsa, "Tanrı oğlu" olarak kabul edilir ve bu şekilde "Tanrı oğlu" sıfatı artık kavramsallaşmış olur. Buna göre İsa'yı "Tanrı Oğlu" olarak adlandırmak onun statüsü ile ilgili *İznik İnanç Bildirgesinde* ifade edildiği şekliyle doktrinel ve ontolojik bir hal alır. Öyle ki Helenist felsefenin etkisi altında gelişen 4. yüzyıl Hıristiyan teolojisinde kullanılan dil çerçevesinde formüle edilen bu inanç bildirgesinde İsa, "Tanrı'dan sudur eden tek oğul", "gerçek Tanrı'dan gerçek Tanrı" ve "Baba/Tanrı ile aynı cevhere sahip" bir tanrısal şahsiyet olarak nitelendirilmektedir. Bütün bu gelişmeler neticesinde başlangıçta Tanrı ile yakın ilişkisinden ve sahip olduğu Tanrı-bilinçlilikten dolayı mecazi olarak "Tanrı oğlu" olarak adlandırılan İsa, artık Tanrı ile aynı cevhere sahip bir varlığa dönüştürülür.

İsa'nın bizzat kendisi hiçbir yerde kendisinin Tanrı oğlu olduğunu ifade etmemiştir. Hatta bazı Hıristiyan araştırmacılar bu gerçekten dolayı İsa'yı yaşamında Tanrı oğlu olduğunu bilmeyen Tanrı oğlu diye nitelendirerek aslında onun ölümü sonrasında Tanrısal bir konuma yükseltildiğini mizahi olarak ifade etmektedir. Buna göre İsa'nın tanrı oğlu dolayısıyla da tanrısal bir varlık olması ölümü sonrası yani Paskalya sonrası ortaya çıkan bir gelişmedir. Nitekim, Yeni-Ahit'in ilk yazılarından olan ve MS. 50 yıllarında kaleme alındığına inanılan Pavlus'un Romalılara mektubun-

⁴ Bkz., 2; Luka 2.

da bedensel olarak Davut'un soyundan doğan İsa'nın ölümden dirilişiyle Tanrı'nın oğlu olarak tayin edildiği ifade edilmektedir.⁵ Dahası İsa sonrası dönemde havarilerin faaliyetlerini konu edinen ve Luka İncili yazarı tarafından kaleme alındığına inanılan *Elçilerin İşlerinde* İsa'nın ölümünden sonra tanrısal bir konuma yükseltildiği açık-seçik bir şekilde ifade edilmektedir: "...Bütün İsrailoğulları kesinlikle bilsin ki, sizin çarmıha gerdiğiniz bu İsa'yı, Tanrı, hem Rab hem de Mesih yapmıştır."⁶

Yeni-Ahit geleneğine göz attığımızda İsa'nın bu Tanrı oğulluğu konumunun yavaş yavaş çarmıhtan yaşamına doğru çekildiğini görürüz. MS. 70'li yıllarda kalem alınan ilk İncil Markos'da İsa'nın vaftizi esnasında kendisini Tanrı oğlu olarak ilan eden bir ses duyduğu ifade edilmektedir.⁷ Markos'dan yaklaşık 20 yıl sonra yazılan Matta ve Luka İncillerinde ise İsa, annesi Meryem'in gebe bırakılışında "Tanrı oğlu" olarak nitelendirilmektedir.⁸ Yuhanna İncilinin hemen başında ise İsa'nın Tanrısallığı onun yaşamının da öncesine çekilerek Tanrı'nın yeryüzünde bedenleşmiş/vücut bulmuş şekli dolayısıyla da ezeli olduğu ifade edilmektedir.⁹

Sonuç

Paskalya Öncesi İsa portresi ile ilgili yukarıda ifade ettiklerimizi bir bütün olarak ele aldığımızda tarihin İsa'sının şu temel özelliklere sahip bir şahsiyet olduğunu söyleyebiliriz. İsa, MÖ. 4 yılında Galile bölgesinin Nasıra kasabasında dünyaya gelmiş; Yahudi dini ve geleneği çerçevesinde yetişmiş ve başta kendi ırktaşları olan Yahudiler olmak üzere ilk yüzyıl Filistin bölgesinde kendisiyle karşılaşanları sahip olduğu Tanrı bilinçliliği sayesinde Tanrıyı tanıyıp bilmeye ve O'nun iradesine uygun bir yaşam sürmeye çağırان bir peygamberdir. Bundan dolayıdır ki o, Paskalya Sonrası ortaya çıkan İsa portesinde olduğu gibi insan-üstü bir varlık değil, döneminin insanları gibi bir beşerdi. Nitekim İsa'nın bizzat kendisi insanlara ne Mesih ne de Tanrı olduğu yönünde bir telkinde bu-

⁵ Romalılar 1:3-4.

⁶ Elçilerin İşleri 2:36

⁷ Markos 1:11

⁸ Bkz., Matta 1:18-21; Luka 1:29-32.

⁹ Bkz., Yuhanna 1:1-14

lunmuştur. Dahası o, kendisiyle karşılaşan insanları kendine değil, Tanrıya inanmaya ve kulluk etmeye çağırmıştır. Yani Paskalya öncesi İsa'nın mesajı, Paskalya sonrası ortaya çıktığı gibi "Mesih-merkezli" değil, tamamen Tanrı-merkezliydi.

Paskalya Öncesi İsa'nın sahip olduğu bu temel özelliklere karşın Paskalya sonrası oluşan İsa portresinin temel özelliklerini de şu şekilde ifade edebiliriz: Tarihsel İsa'nın öğretisi etrafında oluşan ilk cemaat İsa'nın ortadan kaybolmasını yani ölümünü bir türlü kabul edemediği için onu imanlarında dirilterek yaşayan bir gerçeklik olarak tecrübe etmeye devam etmişlerdir. Ancak bunu yaparken onlar İsa'yı Paskalya öncesinde olduğu gibi et ve kemiğe bürünmüş zaman ve mekanla sınırlı bir şahıs olarak değil, ölümden dirilerek ona galip gelmiş, her zaman ve her yerde tecrübe edilebilen manevi bir gerçeklik olarak tecrübe etmişlerdir. Bu gelişmeler neticesinde İsa, çarmıh öncesinden farklı olarak Tanrı'nın tüm özelliklerine sahip bir varlık olarak görülmeye başlayınca artık dua ve ibadetler de bizzat Tanrıya değil, tanrısal bir varlık olarak ona yöneltilmişti. Kısaca çarmıh sonrasında İsa'yı imanlarında diriltten ilk Hıristiyan toplumu Tanrıya atfettikleri sıfatları artık İsa'ya da atfetmeye başlamış ve sonunda da yukarıda ifade ettiğimiz üzere *İznik İnanç Bildirgesinde* onu "Tanrı ile aynı cevhere sahip bir varlık" konumuna getirmiştir. Bu şekilde de Hıristiyanlar, insanları Tanrı'nın iradesine teslim olarak O'na kulluk etmeye davet eden beşer İsa'yı, kendisine ibadet edilen bir tanrıya dönüştürmüşlerdir.

Hıristiyan geleneğinde yansımasını bulan Paskalya Öncesi ve Paskalya Sonrası İsa portrelerinin genel özelliklerini bu şekilde ifade ettikten sonra bu iki portre arasındaki farkları daha net olarak okuyucunun dikkatine sunmak için bunları bir tablo halinde şu şekilde ifade edebiliriz.

<u>Paskalya Öncesi İsa</u>	<u>Paskalya Sonrası İsa</u>
Paskalya öncesi İsa, MÖ. 4 yılında doğmuş ve MS. 30 yılında Roma valisi Pontius Pilate tarafından çarmıh cezasına çarptırılmıştır.	Paskalya sonrası İsa, MS. 30 yılından yani çarmıh hadisesinden sonra ortaya çıkmış ve günümüze kadar devam etmiştir.

Paskalya öncesi İsa, öldüğü için artık mazide kalmış bir figürdür.	Paskalya sonrası İsa ise ilk Hıristiyan toplumunun imanında ortaya çıktığı için aynı zamanda günümüz dünyasının bir figürüdür.
Paskalya öncesi İsa, et, kemikten ve kandan müteşekkil bedensel/maddi yapıya sahipti.	Paskalya sonrası İsa maddi olmayan ruhsal bir yapıya sahiptir.
Paskalya öncesi İsa sonlu, ölümlü ve tüm insanlar gibi sınırlı bir varlıktı.	Paskalya sonrası İsa ezeli, ebedi ve Tanrı ile aynı cevhere sahip bir varlıktır.
Paskalya öncesi İsa bir beşerdir.	Paskalya sonrası İsa tanrısal bir varlıktır.
Paskalya öncesi İsa Galileli bir köylüdür.	Paskalya sonrası İsa Kralların kralı ve Rablerin Rabbidir.
Paskalya öncesi "İsa Nasıralı" İsa olarak adlandırılmaktadır. Buna göre Nasıralı İsa terimi MÖ. 4 yılında Galile bölgesinin Nasıra kasabasında dünyaya gelen ve MS.30 yıllarında idam edilen tarihsel İsa'yı betimlemektedir.	Paskalya sonrası İsa ise "İsa-Mesih" olarak adlandırılmaktadır. Buna göre İsa-Mesih terimi Paskalya sonrası dönemde Hıristiyan geleneğinde ve tecrübesinde ortaya çıkan İsa'yı ifade etmektedir.
Paskalya öncesi İsa monoteist bir Yahudiydi.	Paskalya sonrası İsa Hıristiyan teslisinin ikinci şahsı dolayısıyla da Tanrı'nın yeryüzünde bedenleşmiş halidir.

Two Opposite Portrait of Jesus: Pre-Easter Jesus *Versus* Post-Easter Jesus

Citation/©: Aydın, Mahmut, (2007). Two Opposite Portrait of Jesus: Pre-Easter Jesus Versus Post-Easter Jesus, *Milel ve Nihal*, 4 (1), 143-156.

Abstract: As is well know as a figure of history, Jesus was a Galilean Jew. But as the central figure of the Christian tradition which developed after him, he has been started to be considered as "the face of God", the decisive disclosure of God and ultimately in the language of the fourth century Nicene Creed, the second person of the Holy Trinity. *How did this transformation happen? What was the process whereby a Galilean Jewish peasant became of one substance with God?* In order to answer these and similar questions prominent Christian scholars have developed some concepts. In doing so, Marcus J. Borg has formulated two important concepts namely pre-Easter Jesus and post-Easter Jesus. While the pre-Easter Jesus referring to Jesus of Nazareth, a first century Galilean Jew, the post-Easter Jesus refers to Jesus of Christian tradition and experience. In this article first of all we define two portrait of Jesus by explaining what these two concept mean and then we discuss their possible implications on the Christian faith.

Key Words: Historical Jesus, Pre-Easter Jesus, Post-Easter Jesus, Nicene Creed, social prophet, wisdom teacher. Jesus, son of God.